316.42 ; 316.77:004.773
ID BROJ: 196675340

Divna Vuksanović[1]
Fakultet dramskih umetnosti, Beograd

INTERNET I NOVE MOGUĆNOSTI DRUŠTVENIH PROMENA[2]

Apstrakt

U tekstu se preispituje nova koncepcija društvenih promena nastala početkom XXI veka, a s obzirom na tehničke, ali i strukturalne mogućnosti delovanja novih medija, odnosno Interneta i popularnih društvenih mreža. Takođe, tematizuju se praktičke aktivnosti novih političkih pokreta, podržanih infrastrukturom interaktivnih Internet komunikacija. U tom smislu, komentarišu se različite akcije pokreta „Okupiraj", kao i globalne hakerske organizacije „Anonimni", i to u komparaciji sa studentskim pokretom '68. Nova medijska kultura, kao i principi savremenog projektnog menadžmenta, dovode se u direktnu vezu sa izmenjenim koncepcijama društvenih promena, aktuelnim u savremenom svetu, odnosno sa onim cyber aktivnostima koje su su sračunate na revolucionisanje stvarnosti, uz upotrebu Interneta i novih tehnologija.

Ključne reči

Internet, novi mediji, društvene promene, menadžment, revolucija

Dijalektika procesa globalizacije, koristeći prednost upotrebe novih komunikacijskih medija i tehnologija, bitno je uticala na transformisanje koncepcije političkih promena kao takvih, bilo da je reč o masovnom i nedovoljno artikulisanom buntu, relativno organizovanom građanskom protestu, različitim ideološkim prevratima, ili pak o revoluciji, mišljenoj u kontekstu današnjeg vremena. To se, po našem shvatanju, najpre odnosi na pojam revolucije (mada su promene zahvatile i ostale koncepcijske modalitete jedne moguće

1 divnavuk@eunet.rs

2 Ovaj tekst je nastao u okviru rada na projektu br. 179064 „Istorija srpske filozofije" Filozofskog fakulteta, Univerziteta u Beogradu, koji finansira Ministarstvo prosvete, nauke i tehnološkog razvoja Republike Srbije.

izmene zatečene društveno-ekonomske stvarnosti), koji je pretrpeo znatne transformacije u našem dobu, dobrim delom pod uticajem dejstva industrije medija. Kako tvrdi Zoran Jevtović, u knjizi *Geopolitika i mediji*, „Civilizacija se neočekivano našla pred novim izazovom: politički, ekonomski, društveni i ideološki prevrati postali su deo svakodnevice, dok su strukturne ideje utkane u obrazac ubeđivanja kojim se svest masovne publike usmerava ka poželjnim pravcima. Čovekov um je postao cilj brojnih kreativnih industrija, propagiranje političkih poruka zadatak medijskih mandarina, a upravljanje javnim prostorom strateško pitanje." (Jevtović, 2010: 147).

Svi ovi koncepti su, zapravo, u smislu njihove moguće praktičke realizacije, aktuelno zadobili jednu posve novu dimenziju i konotaciju, jer je za njihovo implementiranje *ovde* i *sada* potrebno, po našem uverenju, pomeriti fokus interesovanja sa nekadašnjih interpretacija društvene stvarnosti u domen onih tumačenja kao i praktičkih aktivnosti vezanih za oblast različitih medijskih kultura. Iako je, međutim, izvesno da izmeštanje fokusa delovanja do ovog trenutka nije sprovedeno konsekventno i do kraja, moguće je tvrditi da je u epohi vladavine medija – kako se obično definiše vreme druge polovine XX i početka XXI veka – bitno izmenjen kontekst svakog mogućeg intervenisanja u stvarnosti, a u svrhu njene partikularne ili celovite transformacije, već samim tim što je ova realnost, generalno uzevši, u velikoj meri tehnološki, odnosno medijski posredovana te, kao takva, i teorijski definisana.

I ne samo to. Postavši „globalno selo", svet je, sa svakom promenom, što na prvi pogled može delovati kao intervencija lokalnog opsega, zahvaljujući promptnom i efikasnom (globalnom) medijskom, odnosno interpretativnom posredovanju, izmenjen i globalno, tj. svaki zahvat se odražava na ukupnost postojećih geostrateških relacija u međunarodnim odnosima: to znači da su, medijskim transcendiranjem granica nacionalnih država (što je nekada posebno vredelo za multinacionalne korporacije i krupni kapital), postignute dve stvari – prvo, nijedna politička akcija, odnosno opsežnija društvena promena, izvedena u bilo kom delu sveta, ne može ostati izolovana u odnosu na globalni kontekst povesnih kretanja; drugo – stvorena je mogućnost, makar tehnički uzevši, za realizovanje ideje tzv. „globalne revolucije". Iako je sama ideja svetske revolucije starija od globalizacijskih, povesno-tržišnih, odnosno trendovskih kretanja današnjice, ona nije reaktualizovana toliko kao globalni politički projekat koliko kao hipoteza, zasnovana na ubrzanom napretku tehnike i tehnologije, kao i na novim, strukturalno određenim potencijalima našeg doba.

Interesantno je, takođe, da su, kao nosioci (dakle – mogući subjekt) ove revolucije označeni prvenstveno novi mediji, koji su, ujedno, od pojedinih, na svetsku politiku vrlo uticajnih struktura moći, u poslednje vreme etiketirani kao „odviše" demokratski, te, u krajnjem ishodu, destruktivni u odnosu na celukupni sistem industrijske proizvodnje u sferi kreativnosti, zabave i spektakla, i to tako što potencijalno i realno urušavaju instituciju autorskog prava i intelektualne svojine, naročito u oblasti popularne muzike i kinematografije. Time se očekivani profit od ovih delatnosti zamenjuje nesankcionisanom, masovnom piraterijom, prisutnom na Internetu i globalnim društvenim mrežama, što je, svakako, nepoželjno sa stanovišta tržišno artikulisanih vrednosti. Ovu pojavu, specifično vezanu za Internet i interaktivne prakse socijalnih medija, neki smatraju društveno korisnom (u smislu slobodne, necenzurisane razmene različitih informacija i audio-vizuelnih materijala između korisnika), dok drugi, nasuprot njima, nastoje da virtuelni prostor „urede" određenim zakonskim rešenjima (*SOPA – Stop Online Piracy Act* i *PIPA – PROTECT IP Act*), kojima bi se bitno ograničile dostignute slobode na Mreži i uvela sistemska kontrola korisničkog ponašanja, dirigovana uglavnom iz jednog centra moći – SAD. Postojeće inicijative predstavnika aktuelnih američkih vlasti, koje su u svetskoj javnosti izazvale mnoštvo različitih, uglavnom negativnih reakcija, ispoljenih u kontekstu odbrane građanskih i medijskih sloboda, pravdane su sistemskom borbom protiv globalne „piraterije", a u funkciji zaštite intelektualne svojine i otklanjanja mogućnosti njenog kopiranja (zloupotrebe i falsifikovanja), te neregulisanog mrežnog distribuisanja, odnosno razmenjivanja na globalnom informacijskom tržištu.

U znak protesta, trenutno najmasovnija hakerska organizacija na svetu, grupa „Anonimni" („Anonymous"), organizovala je, putem Interneta, proteste desetina hiljada istomišljenika u mnogim gradovima Evrope, upozoravajući na štetne posledice koje može izazvati Sporazum o zaštiti autorskih prava na Internetu (*ACTA*), dok je, u isto vreme, efektna fotografija sačinjena na protestu, distribuirana putem Interneta i popularnih društvenih mreža, kao što je Facebook, prikazujući protestore kako umesto maske karakteristične za zastupnike „Anonimnih", nose *Acta* flastere preko lica, evocirajući time pokušaj gušenja sloboda i demokratije u *cyber* prostoru. Kako se iz navedenog primera može videti, bitka protiv pravnih instituta, što bi trebalo da regulišu promet informacija na Internetu (*copyright* na Mreži), koju, između ostalih, zajedno sa mnoštvom „običnih" korisnika društvenih medija, vode haktivisti „Anonimnih", preteći privremenim blokiranjem ili rušenjem i samog Facebook-a, odvijala se uporedo na dva plana: u realnom, i u *cyber* prostoru, čime je njihov protest zadobio mogućnost paralelnog, uzajamno posredujućeg i sinergijskog delovanja.

Istovremeno, „Anonimni" su, zahvaljujući intenzivnim hakerskim aktivnostima – što je, kao jedan od ishoda proizvelo i to, da ih na „Vikipediji" („Wikipedia") nazovu subverzivnom „kulturom trolovanja" (*trolling culture*) – srušili najpre sajt CIA, a potom i Internet stranicu Interpola, nakon što su, nizom koordinisanih akcija, prethodno onesposobili za delovanje, bar za neko vreme, sajtove značajnih državnih insitucija širom sveta, kao i onih međunarodnih organizacija, multinacionalnih korporacija i političkih partija koje su označili kao mete svog „revolucionarnog" *cyber* delovanja. Zanimljivo je istaći, povodom aktivnosti „Anonimnih", i činjenicu da su oni, koristeći najrazličitije kapacitete Interneta za svoje subverzivno delovanje, osim hakerskih, većinom uspešno izvedenih napada na targetirane insitucije delujuće u *cyber* prostoru, „producirali" i mrežno distribuirali seriju prepoznatljivih audio-vizuelnih zapisa, odnosno HQ video-klipova na Internet platformi YouTube, čime su potvrdili svoju tehnološko-estetsko-političku kompetentnost (superiornost?) za sistemsko delovanje na Mreži, a delom i izvan nje.

Njihove najrazličitije aktivnosti, koje su, tokom vremena, poprimile i multimedijalni karakter, naznaka su u kom će se smeru, eventualno, kretati buduće promene. One su, takođe, indikator mogućih nosilaca: „inspiratora", „organizatora" i „realizatora" „revolucionarnih" promena, koji bi trebalo da su visokoobrazovani, tehnološki kompetentni i dovoljno politički pismeni i estetski edukovani korisnici, kako bi mogli uspešno da implementiraju odgovarajuće izmene u zadatim okvirima društvenog i *cyber* ambijenta. Naime, interdisciplinarna edukacija i multimedijalni angažman, čini se, danas predstavljaju osnovnu za one „ljudske resurse" koji mogu uspešno da „revolucionišu" postojeću stvarnost. Simptom ove promene adekvatno ilustruje efektni vizuelni prilog, distribuiran uglavnom na Facebook-u, i lansiran u svrhu podrške pokretu „Indignati" („Ogorčeni"). Tako na Internetu, odnosno na Facebook-u, već uveliko cirkuliše nekoliko verzija fotografija, odnosno foto-montaža što prikazuju dva različita „revolucionarna scenarija": jedan kojim se radikalne promene ostvaruju demonstracijama na ulici, pri čemu je paradigma ovih promena studentska „revolucija na barikadama" iz '68, dok je drugi prikazan kroz koncept revolucije simbolizovan figurom usamljenog hakera, što danonoćno sedi ispred monitora računara, u pokušaju pružanja otpora dominantnoj kulturi.

Uz ovo, treba naglasiti da su nove komunikacione tehnologije jednim delom doprinele porastu osećaja različitih oblika čovekove otuđenosti, kao i opadanju motivisanosti za onu vrstu aktivnosti, koja bi vodila do konkretnih društvenih promena, pogotovo onih, što bi se ticale potencijalnih intervencija i/ili

korenitih izmena, izvedenih u domenu kolektiviteta. Iako su, naime, masmediji u XX veku često optuživani za ratno huškanje, govor mržnje, pa čak i presudni uticaj na generisanje vojnih konflikata i ratova širih razmera, njihova uloga u promovisanju nasilja i pokretanju sukoba nikada nije sistematski preispitana, niti pak može biti u potpunosti jasno sagledana, evidentirana i dokazana. Ali, ono što se zasigurno može uočiti, kada je reč o sistemskom delovanju mas-medija u našoj neposrednoj prošlosti, jeste njihov nesumnjivi uticaj na pasivizaciju publike, kako u pogledu delimične ili potpune suspenzije kritičkog mišljenja, tako i s obzirom na pojave izazivanja apatije, čulne anihilacije i emocionalne ravnodušnosti. Novi mediji, međutim, u sve većoj meri pretenduju da ovu relaciju (mediji – publika) izmene, i to u korist narastajućeg aktivizma korisnika, s jedne, i pacifikacije (humanizovanja) medija interakcije, s druge strane.

S ovim u vezi, valja istaći da sredstva medijskog delovanja i posredovanja, posebno kada je reč o Internetu i novim medijima, postaju, ujedno, i alatke (*tools*) mogućih društvenih promena, kako na planu lokalnih zajednica, tako i globalno uzevši. A sistemski pokušaji zasnivanja medijske kulture, kao dijalektičkog poprišta za različite medijske interpretacije, kao i vizuelno „oblikovanje" (svog) vremena, istovremeno ukazuju na neophodnost artikulisanja stava otpora, odnosno jednog alternativnog, kontrakulturno usmerenog komunikacijskog dejstva, kojim bi se ova „jednodimenzionalna" slika upotpunila, a dijalektičko kretanje u medijskom dobu obogatilo momentom negativiteta, kao i potencijalom za sporadične ili sistemske/strukturalne promene, koje bi se, na podsticaj ove kontrakulture, u praksi sprovodile. No, kako je moguća kontrakulturna reakcija u odnosu na dominantnu, „roditeljsku" kulturu, u epohi medijske globalizacije? Da li potencijale „kultura otpora" treba tražiti u starim koncepcijama revolucije, ili novo doba donosi sobom sasvim druge mogućnosti za promenu društvene, ekonomske, političke i kulturne stvarnosti, oslanjanjem više na kapacitete tehnike, nego na ljudske resurse?

Naime, ne samo da su ove ideje, a posebno nova koncepcija revolucije, postale moguće kao globalne – na šta je u XX veku pretendovao još studentski pokret '68, a danas je, rekli bismo, tu revolucionarnu ambiciju na sebe preuzela globalna akcija popularnog naziva „Occupy" („Okupiraj"), započeta na Wall Street-u – nego je svaka politička, odnosno društveno-ekonomska promena u savremenom dobu gotovo nezamisliva bez globalnog medijskog posredovanja (aktivnosti „Occupy" pokreta su, recimo, od sredine septembra 2011. godine prenošene najpre preko bloga, koji je zatim prerastao u projekat tzv.

globalne revolucionarne televizije),[3] bilo u funkciji delovanja otvorene propagande ili delimično prikrivenog, ali svakako subverzivnog, građanskog *online* aktivizma. Ono što je posebno zanimljivo jeste to da još od doba studentskog pokreta, sredinom prošlog veka, terminologija kojom operišu buntovnici i revolucionari nije identična onoj koja je do tada bila karakteristična za diskurs revolucije. Ukratko, koncepcija revolucije je danas poprimila obrise menadžerskog „projekta". I to ne bilo kakvog, već projekta globalnih razmera.

Čini se da ovo ima veze kako sa širenjem globalnog tržišta, tako i sa korumpiranjem revolucionarnog diskursa jezičkim matricama poteklim iz oblasti savremenog menadžmenta (i marketinga), a u pravcu pretenzija na upravljanje promenama, umesto spontanog učešća u revolucionarnim događanjima, što je bila karakteristika ranijih vremena. No, da li su ovo, uistinu, novi elementi što ih aktuelno treba ugraditi u pojam i praksu revolucije, ili su oni starijeg datuma? Povodom studentskog bunta na Berkliju, na primer, a rukovodeći se napisima u tadašnjoj štampi, Ejn Rend (Rand) tvrdi da su neki od aktera promena preferirali da ih ne nazivaju „radikalima", nego „organizatorima" pobune, distancirajući se na taj način od svakog navodnog politizovanja priželjkivanih promena (Rend 1994: 266). Drugim rečima, umesto radikalnih političkih aktivnosti, jedan deo studentske populacije, u ovom slučaju, orijentisao se na izmene koje nisu toliko političkog/ideološkog karaktera koliko su strukturalne prirode.

Izgleda da je pomenuta terminološka izmena glavni simptom onoga što se događa danas, a što je anticipirao još Erih From (Fromm), u svom delu *Autoritet i porodica*, raspravljajući o „revolucionarnom karakteru", i postavljajući ga nasuprot autoritarnoj, odnosno sadističko-mazohističkoj strukturi ličnosti, kao osnovnom nosiocu – mišljeno na planu individualiteta – vrednosti sveta kapitala. Naime, ovu strukturu ličnosti (dakle, „revolucionarnu"), za razliku od karaktera buntovnika (koji često može biti oportun), između ostalog, odlikuje svojstvo sumnjičavosti, odsustva vere u tzv. „zdrav razum", kao i svojevrsno „kritičko raspoloženje" kojim se suprotstavlja vladajućim mnjenjima. Izgleda da je upravo ovo „kritičko raspoloženje", sudeći na osnovu opsežnog Fromovog izlaganja o revolucionarnom karakteru, ključno za razlikovanje buntovništva jednog tipičnog protestora, i revolucionarnosti kritički angažovanog filozofa (poput Sokrata, na primer) i/ili onog političkog aktiviste, što ga odlikuje i bitno diferencira od drugih nepristajanje na dominantno (*mainstream*) mišljenje – a koje u savremeno

3 Vid. http://globalrevolution.tv/.

doba obično reprodukuju mas-mediji – kao i nepokoravanje opšteprihvaćenom sistemu vrednosti.

Fromove slutnje o mogućoj povesnoj pobedi pokornog (Adorno/Adorno bi rekao „autoritarnog“) u odnosu na revolucionarni karakter poprimaju, kako izgleda, svojstva „kritičkog raspoloženja“, ispoljenog prema sadašnjem vremenu. „A zašto ja kažem da bi ljudska povijest mogla završiti činom pokoravanja?“, pita se From i nastavlja: „To na žalost ne govorim mitološki nego realistički. Ako za dvije ili tri godine atomski rat uništi pola ljudskog stanovništva i dovede do pravog barbarstva – ili ako dođe do toga za deset godina i eventualno cjelokupni život na ovom svijetu bude uništen – to će se morati pripisati činu pokoravanja. Radi se o pokoravanju ljudi što pritišću dugmad, jer im to drugi naređuju i o pokoravanju idejama koje omogućuju da ovakvo ludilo bude mišljenje.“(From 1986: 122). From je, nadalje, uvideo i da, usled opšteg nedostatka „kritičkog raspoloženja“ u savremenom dobu, a koje je uslov mogućnosti delovanja „revolucionarnog karaktera“ (čemu, po našem shvatanju, u velikoj meri doprinose masovni i globalni mediji), potencijalna revolucionarna energija biva kanalisana u smeru onih građanskih protesta, što svesno ili ne odstupaju od „radikalizma“ u smislu pretenzija na revolucionarne promene, priklanjajući se ograničenim „idejama“ protesta, njihovog strateškog ili taktičkog planiranja, organizovanja, odgovarajuće promocije i marketinga aktivnosti, i t. sl., a koje su nalik menadžerskim veštinama upravljanja procesima promena, odnosno nekritičkog podržavanja postojeće hijerarhije moći.

„Možda je u devetnaestom stoljeću“, sugeriše From, „bilo lakše prepoznati nepokoravanje, jer je u to doba autoritet u obiteljskom životu i državi bio jako naglašen; bilo je prostora za revolucionarni karakter. Dvadeseto stoljeće je vrlo različito doba. To je stoljeće modernog industrijskog sistema (u ovo, svakako spada i „industrija svesti“, odnosno društvo spektakla, informacija i zabave – *prim. D. V.*), koji stvara čovjeka organizacije, sistema goleme birokracije koja insistira na neometanom funkcionisanju onih kojima upravlja – ali više uz pomoć manipuliranja nego silom. Menadžeri te birokracije tvrde da je ovo potčinjavanje njihovim naredbama dobrovoljno i sve nas pokušavaju uvjeriti, posebno količinom materijalnih zadovoljstava koja nude, da volimo činiti ono što se od nas očekuje da činimo. Čovjek organizacije nije taj koji se ne pokorava; on čak ni ne zna da se pokorava. Kako može razmišljati o nepokoravanju kad nije čak ni svjestan da je pokoren.“ (From, 1986: 123, 124). Dakle, pojednostavljeno rečeno, kritičku svest zamenjuje „prilagođavanje“ postojećoj društveno-ekonomskoj stvarnosti, koja se, zapravo, može „pobolj-

šati“ pomoću korišćenja menadžerskih veština i tehnika manipulisanja stvarnošću, što delimično izlazi iz domena nauke o menadžmentu, transformišući se u biopolitičke implikacije savremenih teorijsko-praktičkih stremljenja.

S druge strane, oni koji su samosvesno nepokorni, suočeni s odsustvom revolucionarnih ideja, motiva i inspiracije, tabuiziranih u globalnom medijskom okruženju, i pokatkad fetišizovanih u robu, odnosno u nekakav poseban revolucionarni brend (kakva je slučaj s vizuelnim identitetom, ali i celukupnom „ideologijom“ pokreta „Otpor“, na primer), zapadaju u melanholična raspoloženja, koja su odlika novih, rezigniranih revolucionara. Tako, pored odsustva „kritičkog raspoloženja“, i melanholija zadobija važno mesto u savremenim koncepcijama revolucije. Naime, one interpretacije, koje ideju revolucije dovode u blizinu teorije i prakse melanholije, pozivajući se, implicitno ili eksplicitno, na kontekst refleksija što se kreću u rasponu od kritike frankfurtske filozofske škole do Deleza (Deleuze) (mišljene u ključu teorijske psihoanalize, poststrukturalističkih interpretacija marksizma i savremene književne kritike), takođe su indikativne za promišljanja o mogućnosti revolucije u XXI veku. Osim nedostatka „kritičkog raspoloženja“ i njegove sveopšte supstitucije menadžerskom pokornošću (globalnom) tržištu i njegovim principima, primetna je i zamena što se odigrava u prostoru za revolucionarnu promenu, koji se, umesto melanholijom i kritičkom rezignacijom, danas ispunjava biopolitičkim težnjama moćnika.

Pozivajući se na frojdovsku psihoanalizu i melanholično tumačenje budućnosti kao „otvorene rane“, u knjizi *Revolucija i melankolija*, Tatjana Jukić dovodi melanholiju u strukturalnu relaciju s biopolitikom, pišući sledeće: „Naravno, ako je melankolija strukturno nerazdvojiva od biopolitike, tada je nedostatan svaki zahvat u melankoliju koji ne uzima u obzir njezine političke implikacije. Iz čega proizlazi da je strukturno manjkav svaki zahvat u političko, koji naglasak stavlja na biopolitiku, na upravljanje životom, ako zaobilazi melankoliju kao primjernu oblast biopolitičkoga: otuda logična sprega melankolije i revolucije (...). Najzad, ako je melankolija ujedno privilegirana pozicija libida, i uopće rada seksualnosti, tada sprega melankolije i revolucije zahtijeva razmatranje seksualnosti u političkom ključu. Pri tom ne mislim na takozvane seksualne i rodne politike (na primjer, na seksualnu i rodnu politiku socijalizma), koliko na seksualnost kao primjernu oblast političkoga, onako kako je zahvaća Gilles Deleuze, kad u nekim seksualnim konfiguracijama (u incestu, na primjer) prepoznaje prostor revolucionarnoga.“ (Jukić 2011: 42, 43). Na temelju ovih i sličnih opservacija, autorka dalje zaključuje da, s obzirom na današnju relaciju melanholije i revolucije, koja je ponešto izmenjena u odno-

su na pređašnja vremena, savremena kulturna praksa, kao svoju posledicu, produkuje tzv. „razočaranog revolucionara." (Jukić 2011: 43).

Osim individualnog, globalizacijski procesi se na makroplanu mogu dovesti u relaciju i sa novim shvatanjem „kartografije" i prostora, koji tehnološkim sredstvima biva protegnut u nekakvu simuliranu sferu estetike, komunikacije i medijske produkcije. Ovaj izvedeni, dvostruki karakter prostora, vezan za njegovo „fizičko", odnosno medijsko opažanje, pojmovno prati sintagma „evolucija prostora", koja novonastalu situaciju spacijalne „fleksibilnosti" tumači kao potencijal za određene kulturne promene. Na blogu pod nazivom *Placing Culture* (*Pozicioniranje kulture*), u tekstu objavljenom 24. februara 2011. godine, govori se, na primer, o revolucionarnim izmenama fenomena prostora i prostornosti, što su ih određene forme socijalnih medija, kao intrinsični deo tzv. „geospacijalnih tehnologija", iskoristile za sprovođenje konkretnih političkih interesa, implementiranih na području Srednjeg istoka tokom prve decenije XXI veka.[4] Ovo relativizovanje pojma „teritorije", „granica", kao i političkog, kulturnog, komunikacijskog i svakog drugog „suvereniteta", prisutno je odavno, u različitim debatama što se uglavnom vode pod okriljem filozofske postmoderne, u poslednjih nekoliko decenija XX i XXI veka. Naime, Internet i novi komunikacioni mediji doprineli su, kako je poznato, ne samo tehnološkoj evoluciji prostora, nego i svojevrsnoj vremensko-prostornoj kompresiji, što je uticalo na globalne promene, kako je u postu od 31. marta 2011, na istom blogu, napisao Dejvid Mik (Meek).[5]

Zbog čega je, međutim, ovo od značaja za našu temu? Reč je, zapravo, o tome da prostorno-vremenska kompresija diktira i bitno drukčije pojavne oblike revolucije danas – koji se mogu svesti na nekakvu „kondenzaciju" ideje revolucije, kao globalne koncepcije promene. Tehnološka revolucija, čiji su sinonim savremene kompjuterske tehnologije, uticala je na izmenu koncepcije revolucije upravo zahvaljujući mogućnosti komprimovanja čulnosti, odnosno opažaja prostora i vremena, što se, između ostalog, dogodilo zahvaljujući posredovanju novih medija. Otuda aktuelna koncepcija revolucije sve više podseća na viziju sistemskog projektovanja posredstvom korišćenja novih tehnologija, a potom i upravljanja promenama, te njihovog konačnog implementiranja u društvenoj stvarnosti, planetarno uzevši. Ona se, u stvari, većim delom priprema u *cyber* prostoru, s idejom globalnog sinhronizovanja već u

4 Vid. "Social Media, Resistance, and PPGIS", *Placing Culture*, na stranici: http://placingculture.blogspot.com.

5 David Meek, "Visualising Disaster: Remote Sensing, Boundaries, and Invisibility", na stranici: http://placingculture.blogspot.com.

predrevolucionarnoj „fazi“, odnosno u periodu koji prethodi revolucionarnim aktivnostima. Preanimacija za globalnu revoluciju vrši se, dakle, uglavnom u virtuelnom prostoru, gde se koncipira globalna vizija (uz učešće mnogobrojnih umreženih diskusionih grupa, institucija i pojedinaca), razrađuju moguće strategije, taktike i *timing* revolucionarnog delovanja (planiranje), dodeljuju, odnosno preuzimaju određeni zadaci, utvrđuju prethodna pravila realizacije. Sama „pravila“ izvođenja revolucije, dogovaraju se bilo unapred, ili u toku konkretizacije određenih akcija.

Tako je, na primer, pokret „Occupy“ (koji se, zbog mnogobrojnih sličnosti, najčešće dovodi u vezu sa studentskim pokretom iz ’68), pripremajući svoje aktivnosti posredstvom različitih mrežnih ogranaka na Internetu, u koordinatorskoj grupi za Evropu, došao na ideju utvrđivanja etičkog kodeksa, tj. poželjnih pravila ponašanja građana tokom aktuelnih protesta, ne samo u Americi, nego širom sveta. Osim opštih pravila demonstriranja otpora, predlagane su i neke specifične tehnike izvođenja protestnih aktivnosti, koje su delom proistekle iz potreba što ih je diktirala sama praksa (nedostatak ozvučenja, na primer), dok su delom bile unapred osmišljene. Recimo, na jednom broju protesta u Americi, organizatorima i „izvođačima“, tj. govornicima što su se protestorima obraćali sa otvorene scene, savetovano je da, u svrhu pružanja građanskog otpora nenasilnim putem koriste određene komunikacijske tehnike NLP-a,[6] koje bi se u talasima, odnosno putem širenja koncentričnih krugova, indukovale među učesnicima protesta. To znači da su protesti ovog tipa bili znalački organizovani i vođeni, i da su se, u svrhu ostvarenja uspeha, koristile najsavremenije metode „programiranja“ jezika nesvesnog, odnosno ponašanja samih učesnika protesta. Druga strana, tj. policija, za primenu ovakvih komunikacijskih metoda tokom protesta verovatno nije znala. Navedeni primer ukazuje na našu pretpostavku da savremenu koncepciju revolucije možemo zamisliti kao globalni projektni menadžment, sa svim njegovim karakteristikama, kao što su: projektovanje „revolucionarne“ vizije, strateško planiranje misije, ciljeva i zadataka, marketing i PR „revolucije“, kao i odgovarajuća komunikacijska logistika i „medijska podrška“, *fundraising* (prikupljanje sredstava od građana za različite, uglavnom kreativne projektne aktivnosti), i dr.

Posredstvom korišćenja Interneta, kao globalne mreže, postalo je moguće, makar tehnički gledano, izvršiti pripreme za revolucionisanje stvarnosti u željenom smeru, a na osnovu vizija i inicijativa, artikulisanih od strane sa-

6 Neurolingvističko programiranje.

mih korisnika Interneta. Strukturalno gledano, potencijalno izvođenje globalne revolucije računa na usaglašavanje svih njenih momenata, kao i na novi kvalitet karakteristične, prostorno-vremenske kompresije, pripremljene u virtuelnom prostoru. Naime, nova koncepcija globalne revolucije predviđa transcendiranje granica među državama tako što se one potencijalno i realno medijski premrežavaju, čime građani ostvaruju mogućnost slobodnog uzajamnog komuniciranja i razmene informacija, uputstava i instrukcija za njeno eventualno realizovanje. Strukturalna kompatibilnost različitih medijskih sistema, koja nužno vodi ka multimediji i intermediji, dodatno osnažuje ovu mogućnost, jer se dinamika komuniciranja odvija „rizomski" i u metaforičkom i u doslovnom smislu reči. Razmene informacija kreću se u najrazličitijim smerovima: preko elektronske pošte, društvenih mreža (Facebook, Twitter) i platformi (YouTube), odgovarajućih sajtova, blogova, komunikacijskih foruma, i tsl.

Pokret „Occupy", kao i sve druge savremene varijacije na temu globalne revolucije, pretenduje na korišćene prostorno-vremenske kompresije u svrhu tehničkog implementiranja revolucije, sinhrono izvedene u različitim delovima sveta, i to po odgovarajućim „fazama" realizacije. Reprezentativni primer aktuelnog oblika političkog delovanja jeste upravo ovaj globalni pokret, koji je svoje „okupirane oblasti" podelio po vrstama i etapama „kolonizacije". Naime, od uličnih protesta koji su otpočeli na Wall Street-u, pokret se ne samo geografski proširio na čitav svet, nego je zauzimanje teritorija vremenom pretvoreno u „okupiranje" institucija vlasti, i to po određenom rasporedu, i prema vrsti delatnosti koju obavljaju. U tom smislu, prvu fazu je trebalo da predstavlja zauzimanje finansijskih institucija (berze, banke, i dr.), u sledećoj etapi bila bi „okupirana" saobraćajna infrastruktura (auto-putevi, mostovi, metroi...), da bi nešto kasnije, „osvajanje" bilo izvedeno u parlamentu, medijima, zatim obrazovnim institucijama, itd.

Konačno, ideja globalne revolucije dovedena je, kako se čini, do apsurda time što je, posredstvom primene novih komunikacionih medija, svedena takoreći na slikovnicu, što prikazuje izvođenje globalnih promena u sedam koraka, koje bi trebalo u praksi sprovesti planski, po unapred preciziranim etapama, kako bi se „revolucija" sistemski i sveobuhvatno implementirala širom planete. Globalni preokret bi, zapravo, bio realizovan sinhrono, u svim delovima sveta, ali tako što bi se izmena stvarnosti odvijala partikularno, odnosno po fazama koje, prema uputstvu poslatom odabranim korisnicima Interneta i društvenih mreža, treba da traju po jedan dan. Time bi se, navodno, svet revolucionisao za svega sedam dana, verovatno po analogiji sa mitskim pre-

danjem o stvaranju sveta. Istine radi, treba reći da je sama ideja o sihronicitetu revolucionarnih zbivanja na svim delovima zemaljske kugle relativno prihvatljiva iz pragmatičnih razloga. Naime, ukoliko bi se aktivnosti „zauzimanja" institucija i teritorija podesile tako da teku istovremeno (simultano), nijedna vojna alijansa, kao ni odbrambene snage bilo koje pojedinačne države na svetu, ne bi bile u stanju da kontrolišu i zaustave „revolucionarni požar". Pretpostavka je da bi intervencionističke snage tada, pod istovremenim „pritiskom" masa na institucije vlasti, bile razbijene i međusobno izolovane, dok bi samu ideju realizovanja simultane, odnosno globalne revolucije, trebalo da pripreme, organizuju i usmeravaju mediji, preciznije rečeno – Internet i novi mediji.

A Internet nije, kako se to obično misli, medij „plošnog" komuniciranja, već je njegova struktura slojevita, odnosno, ona je u pravom smislu reči – rizomskog karaktera. Poznato je, naime, da u zavisnosti od individualnih znanja, veština, kao i metoda pretraživanja koje se upotrebljavaju, korisnik može „surfovati" po površini, ili, pak, uroniti dublje u beskonačni mrežni okean informacija. U zavisnosti od stepena medijske pismenosti, kao i motivacije, pretraživač informacija na Mreži se može kretati po njegovoj površini (*Surface Web*), ili u dubljim slojevima, gde se pojedine nevidljive, ili privremeno izgubljene informacije pohranjuju, odnosno iznova pojavljuju. Reč je o tzv. „dubokoj mreži" (*Deep Web*) ili tamnoj strani Interneta (*Darknet*). Pretpostavlja se da se ova dimenzija Interneta, između ostalog, koristi u svrhu vođenja informatičkih ratova, a da ujedno predstavlja i potencijal za dolaženje do onih informacija, koje mogu biti/postati inicijator korenitih društvenih promena.

Takođe, jedna od specijalnih tehnika upotrebe Interneta, u svrhu pružanja otpora dominantnim ideologijama, jeste korišćenje njegove infrastrukture, kao javnog dobra, za komuniciranje putem upotrebe različitih piratskih programa, što se mogu *ad hoc* instalirati i reinstalirati na Mreži. Ovaj vid komunikacije najčešće praktikuju manje gerilske grupe ili koordinatori različitih subverzivnih akcija na Mreži, kako njihova delatnost ne bi bila razotkrivena i zakonski sankcionisana. Reč je, uglavnom, o manjim grupama relativno dobro obučenih Internet korisnika, koje su vrlo fleksibilne i mobilne na Mreži. One se „ilegalno" uključuju u komunikaciju, „čatujući" i razmenjujući različite poruke na taj način što su za ostale korisnike, ali i za provajdere, najčešće nevidljive. Nemogućnost potpunog ili delimičnog praćenja ovog vida aktivnosti na Mreži, kao i odsustvo institucionalne kontrole, doprinose tome da je Internet, zajedno sa popularnim društvenim mrežama, postao ne samo

simbol tehnološkog vida demokratije, već i potencijalno sredstvo otpora, odnosno partikularne ili totalne promene vladajućih društveno-ekonomskih okolnosti današnjice. Kao mogući inspiratori, koordinatori i organizatori ovih promena javljaju se, u prvom redu, kompjuterski stručnjaci (dakle, „tehnička inteligencija"), ali i interdisciplinarno edukovani mrežni aktivisti, što svojom delatnošću mogu uticati na projektovanje ideja, i generisanje, difuziju i korišćenje bitnih informacija, kako u kontekstu vođenja medijskih ratova, tako i u svrhu preduzimanja akcija pružanja građanskog otpora na Mreži, te, naposletku, i revolucionarnih aktivnosti, koje bi, osim virtuelnog, zahvatile i realni prostor povesnih zbivanja u XXI veku. Internet i novi mediji, dakle, mogu dati izvestan podsticaj, te tehničku (logističku) podršku društvenim promenama, ali to, svakako, ne predstavlja dovoljan uslov za jednu temeljnu izmenu globalne stvarnosti.

Literatura

- Adorno, T.W., Frenkel-Brunswik, E., Levinson, D.J., Stanford, R.N. (1950). *The Authoritarian Personality*, New York: Harper & Row.
- Fromm, E. (1986). *Autoritet i porodica*, Zagreb/Beograd: Naprijed/Nolit.
- Global revolution TV, http://globalrevolution.tv/.
- Jevtović, Z., „Geopolitika i mediokratija na putu pseudopolisa", u: Ljubiša Despotović, Zoran Jevtović (2010). *Geopolitika i mediji*, Novi Sad: Kultura Polisa.
- Jukić, T. (2011). *Revolucija i melankolija*: Granice pamćenja hrvatske književnosti, Zagreb: Naklada Ljevak.
- Meek, D. "Visualising Disaster: Remote Sensing, Boundaries, and Invisibility", *Placing Culture*, na stranici: http://placingculture.blogspot.com.
- Rend, E. „Naplata: Studentski bunt", u: Ayn Rand, Nathaniel Branden, Alan Greenspan, Robert Hessen (1994). *Kapitalizam, nepoznati ideal*, Novi Sad: Global Book.
- „Social Media, Resistance, and PPGIS", *Placing Culture*, na stranici: http://placingculture.blogspot.com.

Divna Vuksanovic,
Faculty of Dramatic Arts, Belgrade

INTERNET AND NEW POSSIBILITIES FOR SOCIAL CHANGE

Summary

The article reviewes the new conception of social change, made at beginning of 21st century. The focus of research is primarily based on structural (technical) possibilities of interaction of new media and the popular social networks like Facebook. Also, the article is discussed the activities of new political movements, supported through use of the Internet and new media of communications. In this sense, the text comments different actions of "Occupy" movement, and the global action flowed from the hacker organization "Anonymous", in comparison with the Student Movement of 1968. New media culture, as'well as principles of modern project management are brought into direct connection with the changing conceptions of current social changes in the globalized world and with Internet and new media activities tend to be a revolutionary tool of changing reality.

Key words*: Internet, new media, social changes, management, revolution*